

ВІСНИК ЧЕРКАСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

№ 7 (340). 2015

Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького
Черкаси – 2015

**Засновник, редакція, видавець і виготовлювач –
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 16161-4633ПР від 11.12.2009**

У віснику надруковано статті, присвячені проблемам перекладознавства, граматики, семантики мовних одиниць, концептуального аналізу, теорії мовної комунікації, лінгвістики тексту. Розглянуто методологічні питання лінгвістики, включено спостереження над різномовним текстовим матеріалом у лінгвокультурологічному контексті.

Для широкого кола філологів – науковців, викладачів, аспірантів, студентів, учителів.

Журнал входить до переліку наукових фахових видань України з педагогічних наук (Наказ МОН України від 12 травня 2015 р. № 528).

Випуск № 7 (340) наукового журналу Вісник Черкаського університету, серія філологічні науки рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченого радою Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 11 від 22.06.2015 року.)

Журнал реферується Українським реферативним журналом "Джерело" (засновники: Інститут проблем реєстрації інформації НАН України та Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського).

Головна редакційна колегія:

Черевко О.В., д.е.н. (головний редактор); Боечко Ф.Ф., член-кор. НАПН України, д.б.н., проф. (заступник головного редактора); Корновенко С.В., д.і.н., проф. (заступник головного редактора); Кирилюк Є.М., д.е.н., доц. (відповідальний секретар); Архипова С.П., к.пед.н., проф.; Біда О.А. д.пед.н., проф.; Гнезділова К.М., д.пед.н., доц.; Головня Б.П., д.т.н., доц.; Гусак А.М., д.ф.-м.н., проф.; Земзюліна Н.І., д.і.н., доц.; Жаботинська С.А., д.філол.н., проф.; Кузьмінський А.І., член-кор. НАПН України, д.пед.н., проф.; Кукурудза І.І., д.е.н., проф.; Лизогуб В.С., д.б.н., проф.; Ляшенко Ю.О., д.ф.-м.н., доц.; Марченко О.В., д.філос.н., проф.; Масленко В.В., д.і.н., проф.; Мігус І.П., д.е.н.. проф.; Мінаєв Б.П., д.х.н., проф.; Морозов А.Г., д.і.н., проф.; Перехрест О.Г., д.і.н., проф.; Поліщук В.Т., д.філол.н., проф.; Савченко О.П., д.пед.н., проф.; Селіванова О.О., д.філол.н., проф.; Чабан А.Ю., д.і.н., проф.; Шпак В.П., д.пед.н., проф.

Редакційна колегія серії:

Селіванова О.О. д.філол.н., проф. (відповідальний редактор напряму «Мовознавство»); Калько В.В. к.філол.н., доц. (відповідальний секретар напряму «Мовознавство»); Поліщук В.Т. д.філол.н., проф. (відповідальний редактор напряму «Літературознавство»); Скорина Л.В. к.філол.н., доц. (відповідальний секретар напряму «Літературознавство»); Баранов А. д.філол.н., проф. (Литва); Богданович Г.Ю. д.філол.н., проф.; Величченко В.Ф. к.філол.н., доц.; Градовський А.В. д.пед.н., проф.; Гудманян А.Г. д.філол.н., проф.; Дончик В.Г. академік НАН України, д.філол.н., проф.; Жаботинська С.А. д.філол.н., проф.; Кавун Л.І. д.філол.н., проф.; Калько М.І. д.філол.н., проф.; Киченко О.С. д.філол.н., проф.; Ковалевська Т.Ю. д.філол.н., проф.; Кравченко Н.К. д.філол.н., проф.; Лассан Е.Р. д.філол.н., проф. (Естонія); Литвин І.М. к.філол.н., доц.; Лімборський І.В. д.філол.н., проф.; Мартинова Г.І. д.філол.н., проф.; Наєнко М.К. д.філол.н., проф.; Озерова Н.Г. д.філол.н., проф.; Панченко В.С. д.філол.н., проф.; Пахаренко В.І. д.філол.н., проф.; Пашис Л.О. к.філол.н., доц.; Приходко А.М. д.філол.н., проф.; Ромащенко Л.І. д.філол.н., проф.; Соболь В.О. д.філол.н., проф. (Польща); Чіжмарова М. к.філол.н., проф. (Словаччина).

Адреса редакції та редакційної колегії:

18000, Черкаси, бульвар Шевченка, 81,
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького,
кафедра теорії та практики перекладу (0472) 363596,
web-сайт: <http://biblioteka.cdu.edu.ua/index.php/visnuk-chnu?id=249>
e-mail: visnuk_chnu@ukr.net

ЗМІСТ

КОГНІТИВНА СЕМАНТИКА І ЛЕКСИКОЛОГІЯ

Селиванова Е. А. Когнитивный механизм метафоризации terminologii лингвистики (на материале русского языка).....	3
Bagach I. G. Die lexikalischen besonderheiten der russischen gaunersprache nach der oktoberrevolution 1917	10
Шкарбан І. В. Елементи фреймового аналізу наукових текстів.....	16
Калько В. В. Вербальна репрезентація позитивної естетичної оцінки в українських пареміях	21

ДИСКУРСОЛОГІЯ І ЛІНГВІСТИКА ТЕКСТУ

Архіпова І. М. Комунікативно-прагматичні особливості авторських відступів у англомовних художніх прозових текстах XIX-XX ст.	30
Велівченко В. Ф. Тактико-стратегічне забезпечення вираження і сприйняття непрямої оцінки в англомовному емотивно-оцінковому діалогічному дискурсі	36
Падалка О. В. Перцептивні характеристики просодики актуального членування сучасної німецької політичної промови.....	44
Pjetsukh O. I. The UK parliamentary debates of the conservatives: analysis of some productive metaphors	48
Овсієнко Л. О. Реалізація імпліцитних смислів у контексті німецькомовного діалогічного дискурсу	53
Цапок О. М. Вияв інформативності як текстової категорії в дикторських підводках до регіональних теленовин	59
Шатілова О. С. Функційно-семантичне поле евіденційності в сучасній українській мові	65

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Литвин І. М. Фонетичний аспект перекладу	71
Могілей І. І. Архетипні образи в англомовних текстах доби романтизму	77
Опанасенко Ю. В. Особливості відтворення ідіостилю автора в українських перекладах оповідань А. Конан Дойла про Шерлока Холмса.....	83
Щеголєва Т. Л. Використання та переклад стилістичних засобів в американському політичному дискурсі	92
Redchys T. V. Kognitive und kulturologische ansätze bei der übersetzung	97
Литвин І. Н., Потапенко Л. В. Русский перевод фразеологизмов польської повести К. Грохоли «Nigdy w życiu».....	103

ГРАМАТИКА

Вінтонів М. О. Функційні вияви ремі в сучасній українській мові	108
Калько М. І. Аспектологія українського діеслова: eventiva tantum	114
Шитик Л. В. Різноманговий синкретизм спільносуб'єктних цільових одиниць.....	123
Щербина Т. В. Обставинні адвербіативи в говірках середньонаддніпрянсько-степового порубіжжя	128
НАШІ АВТОРИ.....	134

ЕЛЕМЕНТИ ФРЕЙМОВОГО АНАЛІЗУ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ

Статтю присвячено обґрунтуванню необхідності застосування елементів фреймового аналізу до різножанрових фахових наукових текстів при викладанні вузівського курсу термінознавства основної іноземної мови. Фреймова організація терміносистеми забезпечує необхідну референційну, інформаційну та інтерпретаційну базу локальної та глобальної когезії наукового фахового тексту. Ефективність методики фреймового моделювання полягає в розкритті інваріантних ознак терміна (системність, дефінітивність, інформативність, однозначність) і його функціонального призначення у терміносистемі. Лінгвопрагматичні засади функціонування термінологічної лексики значною мірою визначаються жанровими особливостями наукових фахових текстів, способами трансферу наукової інформації, соціодискурсивною спрямованістю, інтенціональними настановами та гіпотетично оціненим рівнем фахової компетенції. Продуктивним етапом досліджень є застосування конструктивної методики фреймового моделювання до аналізованого фрагмента наукової фахової терміносистеми у вигляді схематичного представлення концептуальної інформації, що стимулює процеси її подальшого запам'ятовування і ефективного відтворення у навчальному процесі.

Ключові слова: когнітивне термінознавство, концептуальна інформація, наукова фахова комунікація, терміносистема, фреймовий аналіз.

Постановка проблеми. Зважаючи на домінування принципу експансіонізму в мовознавчих дослідженнях і прагнення до всеєдності наукових знань, актуальним є застосування конструктивного методу лінгвістики, що передбачає побудову й конструювання об'єкта дослідження у вигляді спрощеної, гіпотетичної абстрактної схеми (методики моделювання предикатно-аргументних структур, фреймів М. Мінського, Ч. Філлмора, Д. Нормана, Ф. Бартлета, Р. Шенка; ситуаційного й семантичного представлення інформації в автоматизованих системах синтезу й розпізнавання природної мови Д. Поспелова, В. Дорофеєва; семантичних примітивів А. Вежбицької; моделей когнітивної семантики Дж. Лакоффа, Р. Ленекера, Ж. Фоконьє; концептуального аналізу Ю. С. Степанова, О. С. Кубякової, О. О. Селіванової, В. А. Маслової) тощо.

Як зазначає О. О. Селіванова, фреймове моделювання відображає гіпотетичний ступінь системної організації одиниць, встановлений методом когнітивного мережевого мапування позитивної норми та процесів семантичного зсуву убік ненормативних явищ (їх маргіналізації або периферійного характеру) [9, с. 267].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне підґрунтя досліджень наукової фахової мови складають роботи вітчизняних і зарубіжних вчених Н. Ф. Клименко, Е. Ф. Скородька, Т. Р. Кияка, В. І. Карабана, Б. М. Головіна, С. В. Гріньова, Т. А. Журавльової, В. Г. Гака, І. С. Квитко, Л. Ф. Омельченко, О. В. Суперанської та інших. Серед сучасних досліджень окремих аспектів галузевої та стратифікаційної структури термінології виокремлено роботи А. Греймаса, Ж. Курте, Ю. М. Лотмана (формальна літературознавча школа), В. К. Зернової, А. В. Грицьківа, В. Я. Греба, Г. Ф. Шанаурової (медична термінологія), С. М. Рибачок, О. В. Глоби (економічна терміносистема), Е. Т. Дерді, Н. Г. Наумової, Н. Є. Коваль (юридична фахова мова), спрямованих на розв'язання теоретичних питань, зокрема загальних закономірностей розвитку окремих терміносистем, і на вирішення практичних проблем розбудови, впорядкування, уніфікації та стандартизації галузевої лексики і оптимізації наукової фахової комунікації.

Дослідження семантики як результату когнітивних процесів категоризації й концептуалізації досвіду, з одного боку, сприяє розширенню об'єкта й предмета семасіології, з іншого – цілком погоджуємося з думкою О. О. Селіванової, що жодної «революційності» у такому підході немає, оскільки йдеться про мовні знаки, обсяг яких може бути різним: від слова до тексту як макрознака: «Безперечно, кожний із цих знаків має свою специфіку і у плані форми, і у плані змісту, однак їхня знаковість є тією інтегральною рисою, яка дає всі

підстави вивести семантичний план з ієрархії мовних рівнів і розглядати його як наскрізний у мовній системі» [10, с. 72].

Н. Гуйванюк вважає, що досить важливим положенням цього підходу є пов'язування семантики з поняттям моделювання, конфігурації пропозиції, яка лежить в основі семантичної структури речення. У такому разі пропозиція розглядається як базова одиниця когнітивного моделювання, природа якої підтверджена експериментально та співвідноситься із принципами організації пам'яті.

Дж. Лакоф обґруntовує пропозицію як ‘ідеалізовану когнітивну модель’, інтеріоризовану людиною дійсність, усвідомлений нею досвід, проектуючи на який пропозиційні моделі, вона «накладає на світ об'єктивістську структуру». Таким чином, пропозиція швидше за все є теоретичною моделлю, що не ототожнюється з позамовною ситуацією, а надає уявлення про ситуацію із вказівкою аргументних позицій, а не конкретних учасників дії, процесу [10, с. 394].

Тому ‘фрейм’ як структура інформаційних даних, у якій відображене набуті досвідним шляхом знання про деяку стереотипну ситуацію та про текст, що її описує (за визначенням М. Мінського) є, на нашу думку, одним з найоптимальніших методів дослідження наукових фахових терміносистем.

Об'єктом дослідження є концептуальні інтегральні властивості фахових терміносистем на рівні семантики і референтної співвіднесеності з навколошнім світом.

Предмет дослідження становлять окремі елементарні методики фреймового аналізу, застосовані до наукових фахових текстів задля розкриття способів концептуалізації і категоризації інтеріоризованої дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду.

Мета статті полягає в обґруntуванні необхідності застосування елементів фреймового аналізу до різноманітних фахових наукових текстів при викладанні вузівського курсу термінознавства основної іноземної мови.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань:

- окреслити елементарні гіпотетичні моделі мережевого фреймового моделювання різноманітних фахових текстів;
- довести оптимальність та ефективність їх застосування при аналізі різних фахових терміносистем;
- узагальнити чинники, що впливають на вибір фреймової структури для відтворення концептуальних ознак терміносистеми.

Матеріал дослідження представлено різноманітними фаховими науковими текстами, які застосовуються викладачем при викладенні нормативного курсу термінознавства основної іноземної мови, загальною кількістю 500 др. арк., дібраних методом тематичної вибірки.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі досліджень спостерігаємо прогресивний розвиток когнітивного (гносеологічного) термінознавства, предметною сферою вивчення якого є значення і роль термінів у науковому мисленні та процесах накопичення, зберігання, передачі й обміну знаннями, способів концептуалізації і категоризації інтеріоризованої дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду [2, с. 36; 8, с. 213].

Термін є ключовим (концептуальним, номінативним, тематичним, інформативним) когезійним компонентом текстів фахової комунікації [8, с. 5]. У фаховому тексті актуалізовано ті значення мовних одиниць, які реалізують логічні відношення між елементами інформативно-пізнавальної сторони наукової діяльності, відображають специфіку мислення автора, кореляцію відомого й невідомого [6, с. 65-67]. Дослідження системних властивостей термінологічної лексики на рівні семантики, що займається вивченням денотативної співвіднесеності мовних одиниць з позамовною дійсністю, дає змогу побачити їх у системі взаємопов'язаних і взаємозумовлених форм, які служать забезпеченню комунікативних потреб мовної особистості [5, с. 7].

Слід за Т. Р. Кияком, В. М. Лейчиком, терміносистему визначаємо як сукупність термінів, співвіднесених із певною сферою професійної діяльності людини, які є

найменуваннями наукових понять, пов'язаних між собою на понятійному, лексико-семантичному, словотворчому та граматичному рівнях [3, с. 3-5].

Термінологія розглядається як підсистема лексики загальнолітературної мови, що забезпечує здійснення спеціальної професійної комунікації та характеризується екстрапінгвально зумовленою ієрархічною організацією (Б. М. Головін, Р. Ю. Кобрін, В. П. Даниленко, І. С. Квітко).

Ці підходи дозволяють визначати термін як мовний знак, що репрезентує поняття метамови певної фахової сфери, яке включено до відповідної галузі знань і характеризується системністю, інформативністю, моносемічністю. Загальновизнаною дистинктивною відмінністю терміна від не-терміна є його фаховість – позначення науково окресленого й чітко сформульованого поняття як елемента певної галузі знання.

Фреймова організація терміносистеми забезпечує необхідну референційну, інформаційну та інтерпретаційну базу локальної та глобальної когезії наукового фахового тексту [6, с. 59-61]. Аналіз свідчить, що різні способи організації текстового простору (репрезентація, протиставлення, зіставлення, аргументація, класифікація, ілюстрація тощо) знаходить своє втілення як на синтаксичному, так і на лексичному рівнях. Тобто, лінгвопрагматичні засади функціонування термінологічної лексики значною мірою зумовлені жанровими особливостями текстів, комунікативними настановами, способами трансферу інформації, соціодискурсивною спрямованістю та індивідуальними авторськими інтенціями [1, с. 7-9].

Також доцільним в аспекті досліджуваної проблематики є врахування критеріїв класифікації фахових мов, виокремлених Т. Г. Кияком, який зауважує, що до точних наук з високим ступенем абстрактності слід зарахувати природничі та технічні науки, оскільки вони зосереджені на універсальних законах, на *емпірично доведених* засадах, соціальні ж науки, навпаки, мають *герменевтичне спрямування*, оскільки їх метою є *інтерпретація* людського буття: «В технічних дисциплінах особливості та ознаки відповідного предмета мають бути описані бездоганно, їх мови описують конкретні об'єкти чи феномени, які можна відчути чи виміряти. Мовам соціальних наук належить описова функція, суть понять встановлюється інтерпретативно» [3, с. 138-141].

Так, наприклад, дефініція однієї з основних економічних категорій '*money*' у навчальних монографіях включає такі семантичні компоненти: '*money as means of exchange*', '*money as a unit of account*', '*money as a standard of deferred payment*', '*money as a store of value*', що стають назвами параграфів, забезпечуючи когезію основних композиційних форм. Наявність контактних і дистантних змістових опор забезпечує можливість поетапної актуалізації з поступовим нарощенням значеннєвого об'єму терміна, у т.ч. й за рахунок індивідуально-авторських конотацій [8, с. 8].

У мовоактуалізованому розумінні термін 'фрейм' використовується у значенні сценарію розгортання тематичного комплексу з відповідним добором, поєднанням та використанням мовних структур. У вузькому значенні – це система лексем, пов'язаних спільною темою чи прагматикою наукового фахового дискурсу, спільною участю в актуалізації фрагментів усної чи письмової комунікації.

Центральна організаційна ідея або фрейм утворює ядро інтерпретаційного пакета, завдяки чому відбувається включення, обробка та таксономізація наявної / нової референтної ситуації методом аналізу, зіставлення та пошуку аналогій із вже відомими, стереотипними. Йдеться про те, що фрейми організовані навколо певного концепту, але на противагу звичайно утворюваним асоціативним зв'язкам, містять основну, типову та потенційно асоційовану з тим чи іншим концептом інформацію. Узагальнена структура фрейму складається з трьох основних компонентів: назви фрейму, тобто типової ситуації; назв характеристик, що 'створюють' ситуацію – слотів, та значень цих характеристик, тобто заповнювачів слотів [1, с. 12].

У текстових корпусах предметно-центрічних фреймів виділяють чотири інформаційні зони: інводуктивно-дескриптивну, регламентативно-директивну, зону попереджень та

референційну (в якості факультативних): *Disease* (ДЕЩО-референт) is an impairment of the normal state or functioning of the body (ТАМ) as a whole or of any of its parts (ТАМ). Some disease are acute (ТАКЕ), producing severe symptoms that terminate after a short time (СТИЛЬКИ), e.g. pneumonia; others are chronic (ТАКЕ) disorders, e.g. arthritis, that last a long time (СТИЛЬКИ); and still return periodically (СТИЛЬКИ) and are termed recurrent (СТИЛЬКИ), e.g., malaria (інтродуктивно-дескриптивна зона: квалітативний слот ДЕЩО-референт є ТАКЕ; квантитативний слот ДЕЩО-референт триває СТИЛЬКИ; локативний слот ДЕЩО існує ТАМ; темпоральний ДЕЩО відбувається у часі ТОДІ; способу буття ДЕЩО існує ТАК).

Регламентативно-директивна зона: Thus a person may be hereditary predisposed to tuberculosis, although the tubercular bacillus (the infectious agent) must be present for the disease to occur.

Зона попереджень: A wide range of diseases are attributed to, or at least influenced by, emotional disturbances. Psychoses and neurosis result in disturbed behavior; the so-called psychosomatic diseases (peptic ulcers, certain kinds of colitis, many forms of headaches) are thought to be brought about by emotional stress.

У вигляді акціонального фрейму контактної дії може бути представлено такий структурно аналізований інформаційний фрагмент: *Sucking insects* АГЕНС (суб'єкт дії) have the mouth parts (посесивний фрейм ЦЛІЕ має ЧАСТИНУ) modified to form a beak containing four bristles untilted into a slender tube (ІНСТРУМЕНТ дії) with which they puncture (ДІЯ) the tissues of the plant (ПАЦІЄНС) and suck out the juice (ЦЛЬ, РЕЗУЛЬТАТ).

Уважаємо, що метафоризація як продуктивний спосіб неморфологічного терміноворення здійснюється за компаративним фреймом (міжпросторові зв'язки тотожності, схожості, подібності: (1) тотожність – ДЕЩО-референт є ДЕЩО-корелят; (2) схожість – ДЕЩО-референт є як ДЕЩО-корелят; (3) подібність – ДЕЩО-референт є начебто ДЕЩО-корелят): *Christmas tree* – фонтанна арматура, *donkey* – допоміжний механізм, *coffin* – контейнер для транспортування радіоактивних речовин, *colonize* – переселяти тимчасово виборців в інший виборчий округ з метою незаконного вторинного голосування, *front* – легальне прикриття для злочинної діяльності, *shark* – шулер, митний чиновник.

Посесивний фрейм є основою категоризації наукової фахової лексики у відповідній терміносистемі (міжпросторові зв'язки ДЕЩО-ВЛАСНИК має ДЕЩО-ВЛАСНІСТЬ за слотами: (1) власник має власність; (2) ціле має частину; (3) контейнер має вміст.

Наприклад, *One ongoing trend in computer development is microminiaturization, the effort to compress more circuit elements into smaller chip space* (1).

Marketing is the function of sales, distribution, advertising and sales promotion, product planning and market research (2)

Cosmic background radiation is the lingering remains of the extremely hot conditions that prevailed in the first moments of the big bang (3).

Фактично кожна із вищезгаданих фреймових структур може бути виділена як на рівні пропозиції наукового фахового тексту будь-якої терміносистеми, так і на рівні тексту. Фрейм використовується не лише для репрезентації референтної ситуації, але й для реалізації прагматичного контексту висловлення, зокрема, побудованого відповідно до конвенційних норм. У цьому разі продуктивним етапом досліджень може бути застосування конструктивної методики фреймового моделювання аналізованого фрагмента фахової терміносистеми у вигляді схематичного представлення концептуальної інформації, що стимулює процеси її подальшого запам'ятовування і ефективного відтворення в навчальному процесі.

Сіткове моделювання термінів та семантичні зв'язки між ними звичайно досліджують у такій галузі лінгвістичної семантики, як семасіологія, яка, на думку Г. Ф. Ракшанової, має спільні точки зіткнення зі структурно-когнітивним розглядом терміносистем [7, с. 3]. У працях Є. Ф. Скороходька розроблено сіткове моделювання термінолексики, тобто накреслено «граф, вершини якого відповідають семантичним елементам мови чи тексту, а ребра – семантичним зв'язкам між ними» [7, с. 5].

Йдеться про те, що наразі когнітивний напрям у термінознавстві можна визнати відносно новим, оскільки логіка формування й розвитку термінознавства полягає в послідовній зміні прагматично-прескриптивного, класифікаційно-структурного та функціонального напрямів у тенденції пошуку сучаснішої системи поглядів на фундаментальні поняття термінознавства, зумовленої, зокрема, і прагненням практичної діяльності з боку термінознавців. Саме тому у 80-ті рр. ХХ ст. став помітним перехід до розуміння термина не тільки як мовного знака, але й когнітивного конструкту, вербалізованого концепту, у якому відображені суб'єктивний досвід науковця та який уявляємо у вигляді конструктивної моделі (фрейма, скрипту, схеми, сценарію тощо). Спираючись на аналіз концептів відповідних терміносистем, можна збагнути сутність конекції між науковою та концептуальною картинами світу та наблизитись до розв'язання проблем про спосіб організації знань на рівні свідомості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання елементів фреймового аналізу фахової термінології у наукових текстах зумовлюється можливістю й необхідністю динамічного накопичення та трансферу інформації, епістемічними й комунікативними потребами фахівців. Будучи пов'язаною із реалізацією інваріантних ознак термина (системність, дефінітивність, інформативність, однозначність), методика фреймового моделювання охоплює поняття системності, розкриваючи функціональне призначення термина у системі понять. Критерії відбору й умови функціонування термінів детерміновані інтенціональними настановами та гіпотетично оціненим рівнем фахової компетенції.

Список використаної літератури

1. Жаботинская С. А. Лингвокогнітивний подхід к аналізу номінативних процесів / С. А. Жаботинская // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2010. – № 928. – С. 6–20.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 564 с.
3. Кияк Т. Вузькогалузеві терміни як основа формування та квазіреферування фахових текстів / Т. Кияк // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2008. – № 620. – С. 3–5.
4. Кияк Т. Фахові мови як новий напрям лінгвістичного дослідження / Т. Кияк // Іноземна філологія. – 2009. – Вип. 121. – С. 138–141.
5. Коваль Н. Є. Мовні засоби аргументації в юридичному дискурсі (на матеріалі англомовних законодавчих та судових документів) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фіол. наук : 10.02.04 «Германські мови» / Н. Є Коваль. – К, 2007. – 20 с.
6. Морозова О. І. До проблеми виділення одиниць дискурсу: дискурсема неправди / О. І. Морозова // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / Безугла Л. В., Бондаренко Є. В., Донець П. М та ін.; під заг. ред. Шевченко І. С. – Харків : Константа, 2005. – С. 37–65.
7. Ракшанова Г. Ф. Система дериваційних засобів сучасної науково-технічної термінології когнітивно-номінативний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фіол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Г. Ф. Ракшанова. – К., 2004. – 20 с.
8. Рибачок С. М. Термінологічна лексика як засіб когезії англомовного економічного тексту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фіол. наук : 10.02.04 «Германські мови» / С. М. Рибачок. – Запоріжжя, 2005. – 20 с.
9. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации : [монография] / Е. А. Селиванова – К. : Брама, Ізд. Вовчок О. Ю., 2004. – 336 с.
10. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : [підруч.] / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.

Надійшла до редакції 11.03.15
Прийнято до друку 14.05.15

Аннотация. Шкарбан И. В. Элементы фреймового анализа научных текстов

Статья посвящена обоснованию необходимости применения элементов фреймового анализа к разножанровым научным профессиональным текстам при преподавании вузовского курса терминоведения основного иностранного языка. Фреймовая организация терминосистемы обеспечивает необходимую референциальную, информационную и интерпретационную базу локальной и глобальной когезии научного профессионального текста. Эффективность методики фреймового моделирования

заключається в розкритті інваріантних своїв термина (системність, дефинітивність, інформативність, однозначність) і його функціональної реалізації в системі понять. Лінгвопрагматическі основи функціонування термінологічної лексики в значительній ступені определяються жанровими особливостями наукових професіональних текстів, способами трансфера наукової інформації, соціодискурсивної направленністю, інтенціональними установками і гіпотетично оціненим рівнем професіональної компетенції. Продуктивним етапом дослідження є застосування конструктивної методики фреймового моделювання розглядуваного фрагмента наукової професіональної терміносистеми в виде схематичного представлення концептуальної інформації, що стимулює процеси дальнейшого запам'янання і ефективного воспроизведення в навчальному процесі.

Ключові слова: когнітивне терміноведення, концептуальна інформація, наукова професіональна комунікація, терміносистема, фреймовий аналіз.

Summary. Shkarban I. V. The elements of frame analysis applied to specialized scientific texts

The article highlights the ways and methods of application of elements of frame analysis to specialized scientific texts in delivering the course of terminology of the basic foreign language. The hypothetical framing networks of professional terminology provide the necessary referential, informative and interpretative base for local and global cohesion of professional scientific texts. The optimal implementation of the elements of frame modeling in the analysis of different specialized scientific texts is discussed and valued positively as disclosing invariant properties of the term i.e. system usage, definition, information content, monosemantic meaning and its function in the system of scientific terms. Lingvopragmatic principles of the terms functioning are largely determined by genre characteristics of scientific professional texts, ways of transfer of scientific information, its social discursive direction, intentional meaning and hypothetically estimated level of professional competence as well. Thus, productive stage of the research is the usage of structural framing analysis modeling applied to analyze abstracts of scientific professional communication in order to represent conceptual information schematically that stimulates its further memorizing by students and has a positive impact on the studying process on the whole.

Key words: cognitive terminology, conceptual information, scientific professional communication, system of terms, frame analysis.

УДК 81'42

В. В. Калько

ВЕРБАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОЗИТИВНОЇ ЕСТЕТИЧНОЇ ОЦІНКИ В УКРАЇНСЬКИХ ПАРЕМІЯХ

Статтю присвячено комплексному аналізові мовного представлення позитивної естетичної оцінки на матеріалі українських паремій. Встановлено, що поняття краси взаємопов'язане із концептом ЛЮДИНА, ключовим для будь-якої культури, що зумовлює антропоцентричне тлумачення сутності краси, існування якої пов'язують з особливостями світосприйняття людини, з її здатністю бачити цю ознаку в об'єктах дійсності. Відзначено, що в українській паремійній картині світу жіноча вродя має переваги над фізичною силою та працьовитістю. Основними засобами формування естетичної оцінки зовнішності людини в українських прислів'ях є зорові відчуття та синестезія. Передовсім позитивна естетична оцінка дівочої вроди в українських прислів'ях, як і у фразеологізмах загалом, змодельована за допомогою порівнянь і метафор, які виражают народні асоціації, пов'язані з красою людини. Донорськими зонами, що постачають засоби вираження естетичної оцінки, є насамперед царини РОСЛИНА, ПРИРОДНІ ЯВИЩА, АРТЕФАКТУ.

На підставі аналізу досліджуваного мовного матеріалу можемо стверджувати, що цінність краси в традиційній українській народній культурі, імовірно, була відносною, оскільки вроду сприймали як тимчасове явище, ознаку молодої дівчини, що з часом утрачається, залишається в минулому.

З'ясовано, що позитивна естетична оцінка зовнішності людини, репрезентована в паремійному фонді української мови, нерозривно пов'язана з поняттям молодості, здоров'я, сили, а також внутрішніми рисами характеру – добротою, щирістю, радістю. Естетична меліоративність виражена згідно з єдиним українським ідеалом краси (дівчина як калина, очі як вуглини, чорнобрива, коса як калач, тишина, кругловида, рум'яна тощо; парубок, як дуб, станом стрункий, чубатий тощо).

Ключові слова: паремія, паремійна картина світу, естетична оцінка, метафора, краса, прекрасне.